

LA DANSA DELS COSSOS

Cristina Masanés reconstrueix en un assaig la vida de Germaine Gargallo, una model relacionada amb Carles Casagemas i Picasso, una “dona cos” sense biografia aparent.

LLUÍS MUNTADA

Som al París de l'any 1900. És el París de l'Exposició Universal. L'aprensíó provocada per l'època finisecular és desplaçada pel vertigen que encomana el canvi de segle. Hi ha una onada immigratòria del camp a la ciutat. I també un gran esclat d'artistes d'avantguarda que, en una monumentalitat visceral, moltes vegades virant a tràgica, no distingeixen entre vida i condició creadora.

El sociòleg Zygmunt Bauman diu que la ciutat és “el lloc on conviuen estranys”. Al barri de Pigalle, al Boulevard de Clichy i sobretot a Montmartre, que en aquella època assenyala l'extraradi de la ciutat i “feia pudor de pixats i de rates i de vides fracassades i d'altres que no són ni vides”, s'hi està formant el futur centre gravitatori artístic i cultural que durant dècades ostentarà la capital de França. En aquest barri de creixement caòtic i exponencial, atapeït de tallers, lloguers barats i tavernes de mala mort, hi conflueixen els *estranys* indispensables per a una ciutat-civilització que exigirà una excentricitat qualitativa com a propi atribut definitori.

D'una banda s'hi ha instal·lat una massa de proletaris que ha acudit a la ciutat-promesa en busca d'una oportunitat; però que, només d'arribar, ha experimentat les arestes cantelludes del miratge. Entre aquesta massa hi ha moltes joves a la flor de la vida. Són modistes, planxadores, bugaderes..., que han de prostituir-se per subsistir. Es calcula que al París d'aquella època hi havia més de 120.000 prostitutes. Reben el nom de *midinettes*, *cocottes*, *petites poules*..., i la majoria acabaven a l'hospital de Saint-Lazare perquè havien contret alguna malaltia venèria. I d'altra banda, al barri, també s'hi instal·la una altra legió d'estranys. Són els artistes. Són pintors, escultors, escriptors..., àvids de vida, de transgressió i de vo-

luntat de robar el foc sagrat dels déus per forjar un art immarcescible.

Diu l'historiador francès Marc Bloch que “la ciutat és el lloc d'una humanitat en particular”. En les 170 pàgines d'aquest íntim assaig civil titulat *Germaine Gargallo. Cos, pintura i error*, s'hi fusionen l'abstracció i la força particular de les úniques existències reals, les persones concretes. La *humanitat* s'hi expressa amb les sistoles i diàstoles d'un cronotop molt precís: el París de principis del segle XX, el de la primera Guerra Mundial i el de l'ocupació nazi, amb incursions fragmentàries i molt laterals a la Barcelona de finals del XIX i principis del XX. La veritat íntima de les vides re-

als i concretes es revela gràcies a tres personatges que es coneixeran enmig d'aquella espiral de bohèmia. D'una banda, dos joves artistes i amics que arriben a Montmartre la tardor del 1900: el malagueny Pablo Ruiz Picasso i el barceloní Carles Casagemas. I, de l'altra, Germaine Gargallo, que en aquells moments es diu Madame Florentin perquè ha adoptat el nom del seu marit, amb qui s'havia casat dos anys abans. Germaine és una dona que no té una professió “determinada”. És a dir, fa de puta. Callada, reservada, ninfòmana, misteriosa..., és una “dona cos”, capaç de governar tot l'univers masculí durant uns moments i, just després, capaç de fon-

Germaine Gargallo

dre's en l'anonimat. Germaine Gargallo és una dona ningú. Però Cristina Masanés (Manresa, 1965), autora d'aquest canemàs textual que vibra sencer i compassat només de polsar un dels seus múltiples fils, sap que "Ningú no és ningú". I, en una gesta narrativa en què el documentalisme no ofega la passió narrativa, emprèn la tasca de (re)construir la vida de Germaine Gargallo a partir de la seva absència, a partir dels buits que podrien revelar-la, a partir de les poques dades que se'n tenen. ¿S'imaginem esculpir una estàtua a partir de tot allò que queda fora de l'estàtua, fora de la seva pròpia matèria? Aquesta ha estat la fita narrativa de Cristina Masanés.

UNA FITA NARRATIVA. Una de les primeres preguntes que assalten el lector d'aquest assaig és: de què va, aquest llibre? ¿De què va un llibre que tan aviat parla d'art com de desig i desde-sig, de turbulències de la vida i de l'experiència humana, del greu onerós que sovint la genialitat creativa imposa, de l'amuntegament humà i les condicions insalubres de Montmartre, de l'ombra agegantada i devoradora dels grans noms (Picasso), així com de l'exoneració d'una vida relegada a l'anonimat però que persevera aferrissadament en el seu ésser (Germaine)? És una pregunta activada per la disposició narrativa d'un assaig que alterna materials documentals i components novel·lístics i biogràfics per, sobretot, acreditar l'existència d'una dona que s'assembla a aquella corprenedora esfera de què parlava Pascal, una esfera

el centre de la qual està a totes bandes i la circumferència enlloc. Aquesta dona és Germaine Gargallo.

El llibre sencer és Germaine Gargallo. Germaine és el punt de partida i destí de tot l'al·luciu narratiu d'un assaig que constantment transforma la necessitat en virtut: buscar els sentits intensos d'una vida com la de Germaine, esquiva, invisible i invisibilit-

**Callada, reservada,
nimfòmana,
misteriosa..., és una
"dona cos", capaç de
governar tot l'univers
masculí durant uns
moments i, just
després, capaç de
fondre's en
l'anonimat. Germaine
és una dona ningú.**

zada perquè les arts amatòries, a diferència de les arts plàstiques o literàries, són efímeres. Com el cos. És una idea que mereix ser plasmada amb la precisió poètica que l'escriptora i periodista Eva Vázquez expressa a l'epíleg d'aquest llibre: "la dona sense veu és també una artista sense obra, aferrada a la memòria del seu *cos desitjant* com l'únic vestigi d'una pintura imaginària untada amb tot de pinzellades d'altri".

Germaine Gargallo. Cos, pintura i error desplega un procés narratiu de simpatia còsmica, en què a partir d'un element s'entretreixeixen els altres elements, i en què l'aparent dispersió de pedaços textuais i de desplaçaments temàtics i salts en el temps acaba configurant un tot orgànic, subjugador. D'aquesta manera Germaine Gargallo és (re)construïda per la mirada dels altres. No hi podia haver una forma més simètrica de tractar la figura d'aquesta dona fugissera, d'aquesta dona que ha après "aquell axioma tan bàsic i tan irrefutable que diu que, quan no es té res, encara es disposa d'un cos", d'aquesta dona que és fonamentalment una activadora del desig masculí.

Així, recomponem Germaine a través de la mirada entenebrida de Carles Casagemas, que l'any 1901, abatut perquè Germaine el refusa com a amant, probablement impotent, sotmès a l'alcohol i a la morfina i a les vel·leïtats d'aquella mitologia romàntica que aconsellava a l'artista "refregar-se en el seu mal per, així, passar a la posteritat", se suïcida en un cafè del Boulevard de Clichy amb una arma de foc pocs segons després d'haver intentat assassinar-la. Coneixem Germaine a través del seu casament amb Ramon Pichot, amb qui fracassen a l'hora de regentar un bistrot a Marsella, amb qui retorna a París quan ell ja està molt malalt i obren la *Maison Rose*, a Montmartre.

I sobretot coneixem Germaine a través de la seva obliqua i dilatada relació amb Picasso. El geni malagueny,

CARACTERS
LA REVISTA DE LLIBRES
L'AGOST I EL SETEMBRE 69

Informació i subscripcions PUV

REVISTA DE LLIBRES TARDOR 2014

Entrevista a Sònia Tórbes, per Pau Sancho

Articles d'Espenaco Camarero, Cristina Marín, Mònica Marín, Laura Borrás, Cuxià, Tere Sanja, Carlos Cobren, Les tres Montses (obra de les dones de la Península), de Juli Llochi

Alba Cayula, «Jumero de fang» (obra de llibre d'horres), de Joan Navarro i Pere Soler

Aleksandra Wiktorowska, «L'ocell de l'imper», a propòsit d'una exposició

François Savant, «L'últim sobre la guerra peninsular», sobre l'últim capítol de l'obra de Laura Borrás

Juli Llochi, «Les lletres penines», de Wal Whinnant (obra de llibre d'horres), de Wal Whinnant

Maria Planells, «Peixos de vidre i dones d'ombra», sobre En el teu nom, de Susana Kurland

Josep Beltrameu Mall, «Les tribulacions de Berna», de Curiel

Pàgines centrals dedicades a Sebastià Alzamora

C/ Arts Gràfiques, 15 46100 València Tel.: +34 96 386 41 15 Fax: +34 96 386 40 57 Email: caracters@puv.es

que va pintar una llarga sèrie de quadres sobre la mort del seu amic, confessa que va ser pensant en Casagemas quan va començar l'etapa blava de la seva pintura. Poc després d'haver-se suïcidat Casagemas, Picasso torna a París i, en una carnalitat de profuses irradiacions simbòliques i expiatòries s'allita amb Germaine. Amb el llenç *Au lapin agile*, on Picas-

**Carles Casagemas,
abatut perquè
Germaine el refusa
com a amant, se
suïcida en un cafè del
Boulevard de Clichy
amb una arma de foc
pocs segons després
d'haver intentat
assassinar-la.**

so i Germaine apareixen vestits d'arlequí i colombina respectivament, el Minotaure posa punt i final a la seva relació amb ella. No es retrobaran fins força anys després, quan ja tots dos en tenen seixanta, quan Picasso viu en l'abundància mentre que ella, un cos vell i sifilític que "ja no fa girar els homes", subsisteix com pot enmig d'una misèria extrema.

QUI? Qui és Germaine? Cristina Masanés ha recompost la seva figura amb una pulcritud impecable, sense estirar mai més el braç que la màniga, sense deixar-se endur per la temptació d'una ficció desbordada i una voluntat de totalització narrativa que, sens dubte, haurien perforat la versemblança i la força de l'assaig.

En aquesta obra, de composició rotundament complexa i tanmateix de lectura intravenosa, Masanés va més enllà del que ella mateixa havia fet amb el magnífic assaig *Lídia de Cadaqués*, publicat l'any 2001, en què recomponia la figura de Lídia Noguera, filla de bruixa, peixatera de Cadaqués, dona que provoca un vertader entusiasme en Dalí –que la situa en l'origen del seu mètode paranoico-crític– i que també

serà celebrada per Eugeni d'Ors i per Federico García Lorca. Lídia de Cadaqués existia gràcies als testimonis dels prohoms que la van conèixer i admirar. Com també existia el mariner Luard, de Port de la Selva, gràcies als testimonis escrits de Foix o de Sagarra. O com també existia l'Hermós, gràcies a Josep Pla. Però Germaine, sempre metamorfosejant i idèntica darrere els seus múltiples noms (Laure Gargallo, Madame Florentin, Germaine Gargallo, Germaine Pichot...), per a la memòria cultural no existia abans que aquest assaig fos escrit. Perquè la condició i la condemna d'aquesta dona, summa de tantes altres dones, era la d'existir vicàriament, instrumentalment: ser un cos.

En aquest assaig que la creixent editorial Llibres del Segle ha tingut l'encert de publicar, Cristina Masanés redobla la idea de Walter Benjamin, que en la seva teoria de la història defensa que l'oblit és més ric i estructural que no pas la memòria, i que la memòria dels perdors és el contrapunt indispensable de tot relat. Cristina Masanés tampoc no redacta *una vida minúscula* equiparable a les de Pierre Michon. No. Canvia, ni més ni menys, que l'eix de rotació del sistema gravitatori. Germaine Gargallo, a diferència d'una Madame de Sévigné o d'una Lou-Andreas Salomé, tan anorreadorament investides de personalitat, de transcendència i d'existència imponent, està concebuda per a la manca de solemnitat, per a l'omissió i l'extinció, aquestes fosses comunes de la memòria, on els cossos que van cometre l'error de ser massa

Carles Casagemas, *Germaine, de nit*. Col·lecció particular, Barcelona

exultants i massa imprescindibles retornen a la forma més bàsica i humil d'ells mateixos, la pols. Gran, Germaine. ■

ASSAIG

Cristina MASANÉS
Germaine Gargallo.
Cos, pintura i error
Epíleg a cura d'Eva Vázquez
Girona: Llibres del segle, 2014, 176 pp., 18 €